

Sygn. akt I C 416/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia SO Przemysław Jagosz

Protokolant sekr. sąd. Joanna Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2021 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa **A. N. i D. N.**

przeciwko **(...) Bank (...) S.A. w W.**

o ustalenie i zapłatę

I. ustala, że umowa kredytu o nr (...) \ (...) z dnia 27.11.2008 r. zawarta przez strony jest nieważna;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 7 842 franki szwajcarskie ((...)) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 12.08.2020 r. do dnia zapłaty i oddala powództwo w pozostałej części;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powodów zwrot kosztów procesu w kwocie 11 834 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego wyroku.

Sygn. akt I C 416/20

UZASADNIENIE

Powodowie żądali:

- 1) ustalenia nieważności umowy kredytu o nr (...) \ (...) z dnia 27.11.2008 r. zawartej przez nich z pozwanym Bankiem,
- 2) zasądzenia od pozwanego Banku na ich rzecz kwoty 7 842 franków szwajcarskich (CHF) z ustawowymi odsetkami do dnia wniesienia pozwu (8.06.2020 r.) do dnia zapłaty,
- 3) zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazali, że umowa kredytu, jaką zawarli z pozwanym jest nieważna, gdyż zawiera niedozwolone postanowienia umowne dotyczące głównych świadczeń stron, przewidujące ich odniesienie do waluty szwajcarskiej przy zastosowaniu kursów waluty ustalanych samodzielnie przez Bank. W konsekwencji wysokość zobowiązań wynikających z umowy została zastrzeżona wyłącznie dla Banku, co czyni umowę nieważną z uwagi na sprzeczność z art. 69 Prawa bankowego, art. 353¹ Kodeksu cywilnego. Eliminacja postanowień niedozwolonych na podstawie art. 385¹ Kodeksu cywilnego również skutkuje upadkiem umowy i obowiązkiem zwrotu wzajemnych świadczeń, przy czym powodowie domagają się tylko części kwoty, jaką wpłacili nienależnie na poczet spłaty kredytu w walucie szwajcarskiej.

Pozwany Bank wniósł o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu. W uzasadnieniu podniósł, że:

- a) powodowie nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy
- b) umowa stron jest zgodna z prawem i nie zawiera niedozwolonych postanowień,
- c) powodowie zostali prawidłowo poinformowani o ryzyku walutowym związanym z kredytem walutowym, jaki był przedmiotem umowy,
- d) po stronie Banku nie doszło do wzbogacenia kosztem powodów, którzy z kredytu spłacili inne zobowiązania.

(odpowiedź na pozew)

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle przedstawionych przez strony i niekwestionowanych co do treści dokumentów, jak również zeznań świadków i powodów, za wykazane należało uznać, że:

1. W dniu 13.10.2008 r. powodowie złożyli u poprzednika prawnego pozwanego Banku wniosek o udzielenie kredytu w kwocie 680 000 zł, określając jako walutę kredytu franka szwajcarskiego (CHF), z przeznaczeniem na spłatę zobowiązań finansowych (k. 257-259).
2. Tego samego dnia podpisali oświadczenia, że po zapoznaniu się z przedstawionymi przez Bank:
 - a) warunkami udzielenia kredytu mieszkaniowego, zarówno w złotych, jak i w walucie obcej,
 - b) symulacjami wysokości płaconych rat, zarówno w złotych, jak i w walucie obcej,są świadomi ryzyka kursowego związanego z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej, mogącego mieć wpływ na wysokość płaconej raty kredytu w okresie kredytowania i decydują się na zaciągnięcie kredytu w walucie (k. 263-264).
3. Podobne oświadczenie powodowie podpisali w odniesieniu do ryzyka zmiennej stopy oprocentowania kredytu (k. 266-267).
4. W dniu 27.11.2008 r. strony podpisały umowę kredytu nr (...) \ (...), zgodnie z którą pozwany udzielił powodom kredytu w kwocie 280 370 CHF na okres do 4.05.2038 r. z ostatecznym terminem wypłaty do 25.02.2008 r. Kredyt był przeznaczony na refinansowanie zadłużeń w innych bankach (część I. Indywidualne warunki kredytu).
5. W § 6 umowy powtórzono oświadczenia dotyczące wiedzy o ryzyku walutowym i zmiennej stopy procentowej.
6. Oprocentowanie kredytu określono jako zmienne, które w dniu zawarcia umowy wynosiło 5,34%, a składało się z marży podstawowej Banku i stopy referencyjnej w postaci LIBOR dla CHF3M.
7. Prowizję przygotowawczą Banku ustalono w wysokości 0,80 % kwoty kredytu.
8. Spłata kredytu miała następować w ratach równych (por. umowa – część I – k. 27 i 269-270).
9. Elementem umowy były m.in. załączniki nr (...) tj. Regulamin Kredytowy i Regulamin Produktowy.
10. Zgodnie z § 3.2.3 regulaminu produktowego kwota kredytu miała być wypłacona w złotych, po przewalutowaniu kwoty kredytu na złote według **kursu obowiązującego w Banku na podstawie** „Tabeli kursów” właściwego dla danego rodzaju transakcji (PLN – por. § 2.3.1).
11. Za zgodą Banku kredytobiorca mógł złożyć dyspozycję wypłaty kredytu również w innej walucie (k. 59).
12. Zgodnie z § 2.3.1 części II umowy (II. Pozostałe postanowienia umowy kredytu) spłata kredytu miała następować przez obciążenie rachunku bieżącego kwotą raty i innych należności oraz poprzez przelew tych środków na rachunek

bieżącej obsługi kredytu. W przypadku kredytu walutowego należności wyrażone w walucie obcej Bank miał pobierać przez obciążenie rachunku kwotę w złotych, stanowiącą ich równowartość według **kursu sprzedaży** waluty obcej obowiązującego w Banku na podstawie „Tabeli kursów” na dwa dni robocze przed datą wymagalności.

13. Za zgodą Banku kredyt mógł być spłacany w CHF lub innej walucie, przy czym w przypadku spłaty w innej walucie obcej kwota wpłaty miała zostać przeliczona na złote według kursu kupna tej waluty, a następnie przeliczona na walutę kredytu według kursu sprzedaży – kursów obowiązujących na podstawie „Tabeli kursów” (§ 2.3.1).

14. Zgodnie z § 2.7.1 regulaminu produktowego „Tabelę kursów” zdefiniowano jako obowiązującą w Banku „tabelę kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) S.A.” publikowaną na stronie internetowej Banku (k. 57).

15. W § 6.7 regulaminu kredytowania wskazano, że w przypadku kredytów walutowych Bank ma prawo (ale nie obowiązek) dochodzić zapłaty wyrażonych w walucie obcej zobowiązań kredytobiorcy w złotych po przeliczeniu według kursu sprzedaży na podstawie obowiązującej w Banku (...) kursów” z dnia wymagalności należności lub z dnia wszczęcia procedury.

16. W § 6.8 regulaminu kredytowania wskazano nadto, że jeżeli spłata kredytu nie następuje przez obciążenie rachunku bieżącego wówczas ma miejsce przez wpłatę na rachunek bieżącej obsługi kredytu (k. 52).

17. Kredyt został uruchomiony zgodnie z dyspozycjami kredytobiorców na spłatę zobowiązań w innych bankach w PLN i na rachunek powodów w dniu 15.12.2008 r. w łącznej kwocie 673 645 PLN (bezsporne, zaświadczenie k. 68-70).

18. W dniu 7.08.2009 r., na wniosek powodów o zmianę rachunku, z którego realizowane są spłaty rat kredytu, doszło zawarcia aneksu nr (...), a na jego podstawie zmieniono rachunek bieżący, rachunek obsługi wcześniejszej spłaty. Ponadto zmieniono § 2.3.1 części II umowy wskazując, że spłata należności następować będzie przez obciążanie rachunku bankowego kredytobiorców, a jeżeli rachunek ten jest prowadzony w złotych, to w przypadku kredytu w walucie należności Banku będą pobierane jako równowartość w złotych według **kursu sprzedaży** waluty obcej obowiązującego w Banku na podstawie „Tabeli kursów” na dwa dni robocze przed datą wymagalności (k. 283).

19. Kredyt był spłacany od 4.02.2009 r., przy czym:

a) w okresie do 4.08.2009 r. spłaty były dokonywane w PLN,

b) w okresie od 4.09.2009 r. do 4.10.2019 r. spłaty były dokonywane w CHF w łącznej kwocie 168 262,96 CHF (zaświadczenie k. 98-103).

Sąd zważył, co następuje:

1. Zastrzec na wstępie trzeba, że znaczna część poniższych rozważań w istocie powiela argumentację wskazywaną przez Sąd w uzasadnieniach wyroków zapadających w innych sprawach na tle niemal identycznych stanów faktycznych i twierdzeń stron, zaś tam, gdzie zachodzą odmienności, znajduje to należyte odniesienie do treści ocenianej umowy, wniosków dowodowych stron oraz oceny poszczególnych żądań.

1. Powodowie domagali się ustalenia nieważności umowy kredytowej łączącej ich z pozwanym z uwagi na zawarcie w niej niedozwolonych i nieskutecznych postanowień umownych oraz zwrotu części świadczeń, jakie spełnili na rzecz pozwanego w jej wykonaniu.

2. Wskazywane przez nich postanowienia dotyczyły mechanizmu denominacji kwoty kredytu wyrażonej w walucie szwajcarskiej, a wypłacanej i spłacanej w walucie polskiej i związanych z tym przeliczeń według kursów walut, które to kursy – według ich stanowiska - pozwany mógł kształtować dowolnie. W ocenie powodów skutkiem tego umowa jest sprzeczna z prawem i zasadami współżycia społecznego.

3. Zgodnie z art. 189 k.p.c. można domagać się stwierdzenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jeżeli strona ma w tym interes prawny, rozumiany jako obiektywną potrzebę usunięcia wątpliwości lub niepewności co do istnienia lub charakteru stosunku łączącego ją z inną stroną. Przyjmuje się również, że interesu w wytoczeniu powództwa o ustalenie nie ma, jeżeli swój cel strona może osiągnąć formułując dalej idące żądanie, które będzie czynić zadość jej potrzebom, np. w formie żądania zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie nieistniejącego lub nieważnego stosunku prawnego.

4. Jak już wskazano, powodowie zażądali jednocześnie stwierdzenia nieważności całej umowy, a nadto zwrotu części pieniędzy, które zostały zapłacone na rzecz pozwanego w wykonaniu nieważnej umowy.

5. W ocenie Sądu samo uwzględnienie powództwa o zwrot pieniędzy nie wyczerpuje interesu prawnego powodów w odniesieniu do stwierdzenia nieważności umowy kredytowej łączącej ich z pozwanym. Interes prawny powodów w wytoczeniu takiego powództwa polega bowiem na tym, że w istocie domagają się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia nawiązanego na podstawie tej umowy stosunku prawnego lub jego treści w przypadku wyeliminowania niektórych jej postanowień z uwagi na ich niedozwolony charakter. Zgodnie z art. 385¹ Kodeksu cywilnego (k.c.) skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką jest objęta pozwem umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle tej umowy nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Taką możliwość daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę – konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów.

6. Dla rozstrzygnięcia o żądaniach stron w pierwszej kolejności rozważyć zatem należało, jaki jest charakter umowy podpisanej przez strony i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony oraz skutków z tym związanych.

7. Zasadnicze postanowienia umowy w ocenie Sądu spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia – dalej pr. bank.) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (CHF), cel, na jaki został udzielony (spłata zobowiązań w innych bankach), zasady i termin jego spłaty (ratalnie do maja 2038 r.), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy referencyjnej) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy.

8. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu została określona i poddana oprocentowaniu w walucie szwajcarskiej, a miała być wypłacona i spłacana w walucie polskiej.

9. Zgodnie z art. 358 § 1 k.c. w jego brzmieniu z daty zawierania umowy stron (23.05.2006 r.), zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogły być wyrażone tylko w pieniądzu polskim z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie.

10. Już w tej dacie art. 69 ust. 2 pkt 2 pr. bank. przewidywał możliwość zawierania umów kredytu ze wskazaniem waluty obcej, zaś wyjątek dopuszczający tego typu umowy z udziałem banków wynikał z obowiązujących wówczas przepisów ustawy z dnia 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (pr. dewiz.).

11. Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 3 pr. dewiz. oraz art. 1 i 2 pkt 18 pr. dewiz. dokonywanie obrotu dewizowego przez banki było dozwolone m.in. wówczas, gdy dotyczyło zawarcia umowy lub dokonania innej czynności prawnej powodującej lub mogącej powodować dokonywanie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami rozliczeń w walutach obcych albo przeniesienie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami własności wartości dewizowych, a także wykonywania takich umów lub czynności.

12. Nie ulega wątpliwości, że postanowienia umowy stron przewidywały rozliczenia kredytu w walucie szwajcarskiej, jak również możliwość wypłaty i spłaty w tej walucie lub innych walutach za jednostronną zgodą Banku.

13. Tym samym umowa stron mogła powodować rozliczenia w walutach obcych i przenoszenie własności wartości dewizowych, a zatem mieściła się w ramach ustawowego zezwolenia, stanowiącego jednocześnie wyjątek od zasady wyrażonej w art. 358 § 1 k.c.

14. Jak wynika z wniosku kredytowego i umowy kwota kredytu miała zostać ostatecznie określona w walucie szwajcarskiej. Wypłata i spłata kredytu miała przy tym następować w walucie polskiej, chyba że Bank wyraziłby zgodę na spłatę bezpośrednio w walucie szwajcarskiej lub innej - bezgotówkowo.

15. Oznaczałoby to, że walutą zobowiązania kredytowego był frank szwajcarski, jednak walutą jego wykonania co do zasady miała być waluta polska.

16. Istota umowy sprowadzała się zatem do zobowiązania Banku, że postawi do dyspozycji kredytobiorców pewną kwotę w PLN, która w dacie wypłaty stanowić miała równowartość kwoty wyrażonej dokładnie w CHF, zaś powodowie zobowiązali się spłacać w PLN równowartość rat kredytu wyrażonych w CHF według wartości takiej raty na dzień spłaty.

17. Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i jako taka stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant. O akceptacji takiej świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r.

18. Umowa taka jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

19. Istota umowy stron polegała bowiem na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów równowartości pewnej kwoty w walucie szwajcarskiej z obowiązkiem zwrotu w określonym czasie takiej równowartości tej kwoty, przy czym miernikiem tych wartości pozostawać miał kurs waluty szwajcarskiej do waluty polskiej.

20. Zauważyć trzeba, że ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając do określonej granicy wartość kredytu w PLN, którą miał oddać do dyspozycji Bank, a nadto podwyższając jego wartość, którą miał spłacać kredytobiorca, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość tych świadczeń.

21. W konsekwencji trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, a realizowanego co do zasady w walucie polskiej, była w swej zasadzie sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach, wcześniej zaś wspominał o konieczności wskazania w umowie waluty kredytu) lub zasadami współżycia społecznego. Ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża bowiem obie strony.

22. Oświadczenia podpisane przez powodów w powiązaniu z zeznaniami świadków, w tym osoby, która przyjmowała wniosek kredytowy, pozwalają również na przyjęcie, że powodowie zostali poinformowani o ryzyku kursowym i możliwości jego wpływu na wysokość zobowiązań stron. Przy zachowaniu należytej staranności mogli zatem uświadomić sobie ryzyko związane z odniesieniem kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, jednak w istocie zbagatelizowali ryzyko z tym związane albo nie rozważyli dostatecznie wszystkich możliwych następstw takiego rozwiązania. Świadczą o tym również zeznania powodów, którzy przyznali świadomość ryzyka i niedocenienie jego skali.. Z zaniechań w tym zakresie nie mogą jednak wywodzić korzystnych dla siebie skutków prawnych i powoływać

się na niedostatek swojej wiedzy o ryzyku kursowym, które – jak wskazano wyżej – z założenia dotyczy obu stron umowy.

23. Nie ma nadto przeszkód, by strony w umowie określiły sposób ustalania kursu dla uniknięcia wątpliwości na tym tle w toku wykonywania umowy. Zamieszczenie postanowień w tym zakresie samo w sobie nie narusza przepisów prawa, zasad współżycia społecznego, ani nie jest sprzeczne z naturą zobowiązania kredytowego.

24. Ustalony w umowie z konsumentem sposób ustalania kursu waluty przyjmowanego do rozliczeń umowy może natomiast być przedmiotem oceny, czy nie stanowi postanowienia niedozwolonego.

25. Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym już orzecnictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12, z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

26. W związku ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), zajęтым w wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie (...) na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG, nie ulega już wątpliwości, że klauzule wymiany (czyli dotyczące kursów walutowych stosowanych do rozliczeń umów kredytowych) określają faktycznie główny przedmiot umowy (pkt 44 powołanego wyroku). Oznacza to, że postanowienia umowy stron w tym zakresie, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie, podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego (art. 385⁽¹⁾ § 1 zd. drugie k.c.).

27. W przypadku uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, który zawiera umowę jako konsument, konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

28. Nie ulega wątpliwości, że powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.

29. W konsekwencji należy przejść do oceny postanowień dotyczących kursów używanych do przeliczenia zobowiązań stron w ramach umowy.

30. Ich istota sprowadza się do wskazania, że wysokość zobowiązań wynikających z umowy będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem różnych rodzajów kursu waluty.

31. Bezspornie mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób ani w umowie, ani w regulaminie kredytowym i regulaminie produktowym, gdzie mowa jedynie „Tabeli kursów” definiowanej jako tabela obowiązująca i publikowana w Banku.

32. Oznacza to, że zgodnie z umową Bank miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty.

33. Nie ulega wątpliwości, że zarówno umowa, jak i stanowiący jej część regulamin stanowiły wzorce stosowane w Banku.

34. Analiza zeznań powodów, wniosku kredytowego, umowy i regulaminów wskazuje, że kredytobiorcy mogli określić potrzebną im kwotę kredytu w PLN, wybrać inną walutę kredytu, określić przeznaczenie kredytu, uzgodnić

okres kredytowania, sposób zabezpieczenia, wskazać rachunki do wypłaty i spłaty kredytu, ewentualnie próbować negocjować marżę, jako składnik oprocentowania, lub wysokość prowizji, tego bowiem dotyczyły zapisy części I umowy zatytułowanej zresztą „Indywidualne warunki kredytu”.

35. Nie ma jednak podstaw do przyjęcia, że pozostałe postanowienia, w szczególności dotyczące kursów stosowanych do przeliczeń walutowych, były możliwe do wynegocjowania, a przynajmniej nie wykazał tego pozwany.

36. Oznacza to, że postanowienia w zakresie kursów wymiany stosowanych w Tabeli nie były uzgodnione indywidualnie w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

37. Nie zmienia tego okoliczność, że kredytobiorcy nie wyrażali wątpliwości co do zapisów umowy lub nie formułowali do niej żadnych pytań lub propozycji poszczególnych postanowień. Taka postawa nie oznacza, że doszło do indywidualnego uzgodnienia wszystkich postanowień umowy. Dla wykazania takiego faktu konieczne byłoby bowiem udowodnienie nie tyle, że mieli możliwość formułowania pytań lub zgłaszania wniosków, lecz, że była im ona realnie przedstawiona w odniesieniu do poszczególnych postanowień i świadomie z niej zrezygnowali.

38. W konsekwencji, w ocenie Sądu nie ma podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, wyznaczającego wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.

39. Ponieważ powodowie wskazywali, że te postanowienia są niedozwolone, należało rozważyć, czy – skoro dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

40. Jak już wskazywano, odwołują się one do tabeli, co do której wskazano jedynie, że chodzi o tabelę obowiązującą w Banku, bez wskazania, w jaki konkretnie sposób jest ona ustalana i jak ustalone są umieszczone tam kursy walut. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie zakresu tych postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby tak sformułowane postanowienia były wystarczające jednoznaczne.

41. Kwestionowane postanowienia umowy wskazywały na różne rodzaje kursów – bliżej nieokreślony kurs do ustalenia wysokości kredytu, którą należy wypłacić w PLN (z Tabeli właściwy dla danego rodzaju transakcji) oraz kurs sprzedaży do przeliczenia kolejnych rat spłaty dokonywanych w PLN, a nadto kurs kupna i kurs sprzedaży stosowany do dwukrotnego przeliczania zobowiązań w przypadku spłaty w innej walucie obcej (a także kurs sprzedaży dla obliczenia należności w przypadku dochodzenia jej zapłaty, kurs właściwy dla danego rodzaju transakcji do przewalutowania i w kilku innych sytuacjach).

42. Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczone jednostronnie przez Bank, czego nie zmienia okoliczność, że w pewnym zakresie mógł być on doznawać ograniczeń ze strony nadzoru bankowego, czy z uwagi na sytuację gospodarczą, gdyż kredytobiorca nie miał na to żadnego wpływu.

43. Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem przeliczania zobowiązań wynikających z umowy kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu wyrażonego w walucie obcej do wypłaty w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależą bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

44. Oznacza to, że po zawarciu umowy kredytobiorcy mieli ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości kwoty, jaka zostanie im wypłacona, a następnie wysokości zadłużenia w PLN, skoro kursy wymiany w toku dalszego wykonywania umowy określić miał Bank. W sposób dowolny Bank mógł zatem kształtować wysokość swojego

zobowiązania do wypłaty kwoty kredytu, zaś po wypłacie kredytu już bez żadnego ograniczenia mógł określić wysokość zobowiązania kredytowego w toku spłaty kredytu. Tym samym uzyskał też narzędzie do potencjalnego zminimalizowania niekorzystnych dla siebie skutków zmiany kursów na rynku międzybankowym lub zmian w zakresie oprocentowania (obniżka stopy referencyjnej), gdyż teoretycznie mógł je rekompensować zmianami kursu przyjętego do rozliczenia kredytu.

45. W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy kredytobiorcy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na kredytobiorcę całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości jego zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

46. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że zgodnie z zapisami umowy i regulaminu produktowego wypłata kredytu i jego spłata mogła nastąpić w walucie szwajcarskiej. Możliwość taka została bowiem uzależniona od jednostronnej zgody Banku, przy czym żaden z zapisów umowy nie wskazuje warunków lub przesłanek, na podstawie których Bank miałby podejmować taką decyzję. Wyrażenie zgody zostało zatem pozostawione dyskrejonalnej władzy Banku, na którą kredytobiorca nie miał żadnego wpływu.

47. Nie ma przy tym znaczenia, czy z możliwości dowolnego kształtowania kursu Bank korzystał.

48. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy bowiem taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

49. Skoro dla oceny abuzywności zapisów umowy istotny jest stan z daty jej zawarcia, to bez znaczenia dla tej oceny pozostaje, w jaki sposób pozwany wykonywał lub wykonuje umowę, w szczególności to, w jaki sposób ustalał, czy też ustala swoje kursy, czy odpowiadały one kursom rynkowym, w jaki sposób pozyskiwał środki na prowadzenie akcji kredytowej i w jaki sposób księgował, czy też rozliczał te środki oraz środki pobrane od kredytobiorców.

50. Co więcej, skoro oceny abuzywności dokonuje się na datę zawarcia umowy, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostawały późniejsze zmiany tej umowy, wprowadzane na podstawie aneksów lub zmian regulaminu, precyzujących na przyszłość sposób ustalania kursu waluty. Miałyby one znaczenie, gdyby zostały zawarte w celu jednoznacznego wyeliminowania postanowień niedozwolonych, o których abuzywności kredytobiorca został poinformowany lub miał tego świadomość, a nadto godził się na ich zastosowanie do przeszłych rozliczeń, w ramach zmiany umowy decydując się na ich wyeliminowanie wyłącznie na przyszłość.

51. Tymczasem aneks nr (...) z dnia 7.08.2009 r. został zawarty na wniosek powodów, których celem było wyłącznie uzyskanie możliwości spłaty w walucie zobowiązania bez dodatkowego przewalutowania spłat w PLN. Co więcej, treść tego aneksu powiela zapisy, które – w przypadku spłaty w walucie polskiej – nadal przewidywały stosowanie do przeliczeń kursu ustalanego samodzielnie przez Bank, zatem w żaden sposób nie były uzgodnione indywidualnie i nie eliminowały niedozwolonego charakteru zapisów pierwotnych.

52. Bez znaczenia pozostaje też okoliczność, że w toku wykonywania umowy kredytobiorca mógł wnieść o zmianę waluty kredytu, skoro decyzja w zakresie została uzależniona od jednostronnej oceny Banku dotyczącej jego zdolności kredytowej (por. § 2.2. pozostałych postanowień – k. 31).

53. Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalane przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c. i w związku z tym nie wiążą powodów.

54. Wyeliminowanie wskazanych zapisów przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w CHF oznaczałoby, że kwota kredytu powinna zostać przeliczona na PLN, a kredytobiorca w terminach płatności kolejnych rat powinien spłacać raty w PLN, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia.

55. Nie ma przy tym możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

56. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez TSUE w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,

a) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),

b) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku TSUE),

c) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku TSUE),

d) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku TSUE).

57. Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie.

58. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się kursem średnim NBP w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było ostatecznie wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie (przy wysoce wątpliwym założeniu,

że skutki te nie są związane z istotą umowy stron – por. art. XLIX przepisów wprowadzających kodeks cywilny), to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu.

59. W ocenie Sądu eliminacja postanowień określających kurs wymiany i brak możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkuje obiektywnym brakiem możliwości jej wykonania przez obie strony zgodnie z jej istotą, tj. jako umowy kredytu bankowego.

60. Zgodnie z art. 69 ust. 1 pr. bank. umowa kredytu polega bowiem na tym, że Bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

61. Po wyeliminowaniu z umowy stron postanowień dotyczących kursów wymiany, wiadomo jedynie, że Bank zobowiązuje się postawić do dyspozycji kredytobiorcy równowartość określonej kwoty franków szwajcarskich w złotych polskich, lecz nie wiadomo, jak ma być ustalona ta równowartość (według jakiego miernika). Podobnie nie wiadomo, jaką kwotę powinien zwrócić kredytobiorca, która miałaby być równowartością rat określonych w CHF. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu w walucie wykonania zobowiązania, a brak jednoznacznego określenia kwoty kredytu udostępnianego i podlegającego zwrotowi (czy to w postaci ściśle określonej kwoty, czy to przez ściśle i jednoznaczne określenie parametrów do jej ustalenia – np. kursu wymiany) oznacza brak jednego z przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu wskazanych w art. 69 pr. bank.

62. Brak jednego z takich elementów oznacza, że umowa jest niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem i z tego względu nieważna (art. 58 k.c.).

63. Powodowie bez wątpienia sformułowali roszczenie, powołując się na niedozwolony charakter postanowień umowy i mając świadomość potencjalnych skutków związanych z rozliczeniami na jej tle, co potwierdzili na rozprawie przed sądem (por. k. 444).

64. Z podanych przyczyn, na podstawie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) w związku z art. 58 § 1 k.c. i art. 69 pr. bank, powództwo o ustalenie nieważności umowy stron należało uwzględnić – jak w pkt. I sentencji wyroku.

65. Zauważyć przy tym należy, że wprawdzie stwierdzenie nieważności umowy następuje **następczo** wskutek powołania się przez konsumenta na niedozwolone postanowienia, to jednak skutek nieważności powstaje od daty zawarcia umowy (ex tunc).

66. Nieważność umowy oznacza, że nie istnieje stosunek zobowiązaniowy między stronami, jaki miałby powstać w wyniku jej zawarcia i **następczo** odpada podstawa do świadczeń spełnianych w jej wykonaniu.

67. W konsekwencji, strony, które zawarły nieważną umowę, powinny sobie zwrócić wzajemnie otrzymane świadczenia. Skoro bowiem podstawa tych świadczeń, jaką była umowa, wskutek ustalenia abuzywności jej postanowień, została **następczo** uznana za nieważną i sprzeczną z prawem (choć ze skutkiem od daty jej zawarcia), świadczenia te są świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 410 k.c.

68. Zastrzec przy tym trzeba, że ponieważ nieważność umowy jest skutkiem powołania się przez konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej postanowień, z czego mógł, lecz nie musiał skorzystać, w ocenie Sądu obowiązek zwrotu świadczeń stał się aktualny dopiero z chwilą skutecznego powiadomienia pozwanego Banku, że te postanowienia są kwestionowane i wywodzony jest z tego skutek w postaci nieważności umowy. Z tą bowiem datą pozwany Bank mógł najwcześniej dowiedzieć się o woli kredytobiorcy, jako konsumenta.

69. W niniejszej sprawie nastąpiło to z datą doręczenia Bankowi odpisu pozwu.

70. Zgodnie z art. 410 k.c. w przypadku świadczeń nienależnych zastosowanie znajdują przepisy art. 405 i nast. k.c., które przewidują obowiązek zwrotu korzyści uzyskanych kosztem innej osoby.

71. Nie ulega przy tym wątpliwości, że pozwany nie przekazał powodowi żadnej kwoty w CHF, lecz wyłącznie w PLN, podczas gdy powodowie od sierpnia 2009 r. dokonywali na jego rzecz przysporzeń w walucie szwajcarskiej w kwocie znacznie przekraczającej roszczenie zgłoszone pozwem. W tym stanie rzeczy, wobec nieważności umowy, należy przyjąć, że podstawa wzajemnych świadczeń stron odpadła, przy czym powodowie zostali wzbogaceni kosztem Banku o kwotę uruchomionego zgodnie z ich dyspozycją kredytu w PLN, zaś Bank jest wzbogacony kosztem powodów o kwoty, jakie pobrał w wykonaniu umowy w CHF.

72. Jednocześnie nie zachodzi żaden z przypadków określonych w art. 411 k.c., który pozbawiałby powodów możliwości domagania się zwrotu świadczeń, gdyż nie zwracali pozwanemu kwoty wzbogacenia, lecz świadczyli w wykonaniu nieważnej następczo umowy, której nieważność wynikała z przyczyn leżących po stronie pozwanego, który zawarł w niej postanowienia o charakterze niedozwolonym.

73. Z tego względu, na podstawie art. 405 w związku z art. 410 k.c. na rzecz powodów należało zasądzić objętą pozwem kwotę 7 842 CHF.

74. Żądanie zwrotu tego świadczenia zostało sformułowane w pozwie. Pozwanemu umożliwiono ustosunkowanie się do pozwu w określonym terminie. Do daty składania odpowiedzi pozwany mógł zatem ocenić stan faktyczny i prawny sprawy oraz zdecydować o spełnieniu świadczeń. Nie spełniając go, po tej dacie (11.08.2020 data odpowiedzi na pozew – k. 125) znalazł się natomiast w opóźnieniu, które to opóźnienie - zgodnie z art. 481 § 1 i 2 k.c. - upoważniało powodów do żądania odsetek ustawowych z tego tytułu od 12.08.2020 r.

75. W konsekwencji, na podstawie powołanych przepisów (art. 405 i nast. k.c. w zw. z art. 410 k.c. oraz art. 481 § 1 i 2 k.c.), orzeczono jak w pkt. II sentencji wyroku.

KOSZTY PROCESU

76. Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona przegrywająca proces jest zobowiązana do zwrotu kosztów stronie wygrywającej, co w sprawie niniejszej oznacza, że pozwany powinien zwrócić powodowi poniesione przez niego i celowe koszty dochodzenia ich praw. Po stronie powodów koszty w kwocie 11 834 zł obejmowały uiszczoną opłatę od pozwu (1 000 zł), opłatę za pełnomocnictwo (34 zł) oraz wynagrodzenie pełnomocnika (advokata) w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (10 800 zł).

77. Z tego względu i na podstawie art. 98 k.p.c. koszty w takiej kwocie zasądzone od pozwanego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od daty uprawomocnienia się wyroku – jak w pkt. III.